

Ľudské práva a ich ochrana podľa Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd

Anotácia: Cieľom tohto príspevku je ochrana ľudských práv podľa Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd. V danom príspevku sme sa venovali genéze a pôsobnosti Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd a tiež katalógu ľudských práv, ktoré sú chránené Dohovorom.

Kľúčové slová: ľudské práva, Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd, základné práva a slobody, protokoly.

Úvod

V práve ľudských práv sa môžeme stretnúť s viacerými pojmami, ktoré sa týchto práv týkajú. Často sa uvádza pojem ľudské práva, inokedy hovoríme o občianskych právach alebo o základných právach a slobodách. V zásade ide o synonymá, ktoré je v záujme hlbšieho poznania nutné diferencovať. Pojem „ľudské práva“ je všeobecný a pomerne rozsiahlo používaný v medzinárodnom diskurze. Viazu sa na ľudskú bytosť, teda na fyzickú osobu. Tým je determinovaný ich prirodzeno-právny charakter, ktorý zjednodušene znamená, že ľudské práva a slobody existujú nezávisle od štátu, vznikli dávno pred ním, štát ich nevytvoril a ani ich neudeľuje. Štát môže ľudské práva len uznávať a garantovať ich. Podstatu ľudských práv v súvislosti s ich humánnym charakterom vystihuje aj francúzska Deklarácia práv človeka a občana (1789), keď v článku 1 deklaruje, že: „*Ludia sa rodia a zostávajú slobodní a rovní v právach. Spoločenské rozdiely sa môžu zakladať, len pokiaľ to žiada spoločenský prospech.*“¹ Na rozdiel od ľudských práv občianske práva sú prepojené s inštitútom štátneho občianstva. To znamená, že ich realizácia sa viaže nutne na štátne občianstvo fyzickej osoby toho-ktorého štátu, t. j. občan musí mať určitý vzťah k štátu. Klasickým príkladom je volebné právo do národného parlamentu alebo právo účasti na veciach verejných, ktoré tradične patria len štátnym občanom. Do pozornosti treba dať aj súčasnú tendenciu v tomto smere, ktorá štátnemu občianstvu čoraz viac prisudzuje menší význam, pričom inštitút občianstva je nahradzovaný domicilom (trvalým pobytom), resp. príslušnosťou k nadštátnym entitám (občianstvo EÚ). Základnými právami a slobodami sú tie práva a slobody, ktoré sú zakotvené v ústavách, resp. vo vnútroštátnych alebo medzinárodnoprávnych katalógoch ľudských práv (napr. Európsky dohovor o ochrane ľudských práv, Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach, atď.) V niektorých krajinách sa namiesto pojmu „ľudské práva“ zaužíval pojem „základné práva“ (napr. Ústava Slovenskej republiky), ktorý sa používa namiesto pojmu „ľudské práva“. V tejto koncepcii sú ľudské práva len jednou z viacerých súčastí základných práv. Obe kategórie pojmov, tak ľudské práva, ako aj základné práva, sú však v podstate synonymá a rozdiel medzi nimi je terminologický a nie obsahový: obe sa týkajú ochrany práv a slobôd jednotlivca.²

Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „Dohovor“) spolu s niektorými ďalšími nástrojmi vypracovanými v rámci Rady Európy vytvárajú európsky regionálny systém ochrany ľudských práv. Na rozdiel od mechanizmu ochrany základných práv na úrovni Únie, ktorý, čo sa týka územnej pôsobnosti, sa vyznačuje subregionálnou dimenziou, v prípade Dohovoru sa jedná o paneurópsky dosah a vskutku celoeurópsky regionálny mechanizmus. Signatári Dohovoru sú v súčasnej dobe viac ako štyri desiatky európskych štátov, ktoré zároveň sú členovia Rady Európy, pretože jednou zo základných podmienok členstva v Rade Európy je podpis Dohovoru (v okamihu vstupu do

¹ Deklarácia práv človeka a občana alebo Deklarácia ľudských a občianskych práv (fr. Déclaration des droits de l'homme et du citoyen).

² CIBULKA, E. a kol. *Štátoveda*, s. 162 - 163.

organizácie) a jej ratifikácie (zásadne nie neskôr ako rok potom).³ Hoci všetky členské štáty Spoločenstva podpísali a ratifikovali Dohovor, samotná ES/EÚ z formálneho hľadiska nie je jej stranami. Pokiaľ sa pozrieme z temporálneho hľadiska, môžeme konštatovať, že uvedený systém je zároveň najstarším regionálnym mechanizmom ochrany ľudských práv na európskom kontinente. Avšak zásluhou vypracovaného systému je to, že nie je rigidná, ale naopak s rozvíjajúcim celkom, ktorý je stále doplňovaný novými nástrojmi, rovnako tak ako obohacovaný súdnou praxou. Preto je tento systém zároveň i najprepracovanejšou regionálnou sústavou ľudsko-právnej povahy v súčasnosti.⁴

Genéza Dohovoru

Dohovor bol podpísaný členmi Rady Európy v Ríme 4. novembra v roku 1950 a do platnosti vstúpil 3. septembra 1953. „*Dohovor konkretizoval určité práva a slobody zakotvené vo Všeobecnej deklarácii ľudských práv a založil medzinárodnú súdnu inštitúciu oprávnenú odsúdiť zmluvné štáty, pokiaľ nebudú svoje záväzky rešpektovať.*“⁵

Ak by sme chceli práva obsiahnuté v Dohovore a dodatkových protokoloch zoradiť, môžeme tak urobiť niekoľkými spôsobmi. Klasické delenie na individuálne a kolektívne v tomto prípade nie je možné uplatniť, pretože práva zaručené Dohovorom a protokolmi sú individuálneho charakteru a prináležia teda jednotlivcom, nie skupinám. Z tohto faktu vyplýva členenie podľa možnosti, alebo naopak nemožnosti derogácie alebo podľa obsahu. „Ak chceme rozdeliť práva podľa možnosti ich obmedzenia, riešenie nájdeme v článku 15 obsahujúcom tzv. derogačnú klauzulu. Toto ustanovenie nielen vymenováva práva, ktoré je nutné dodržiavať za všetkých okolností (t. j. i v prípade mimoriadnych okolností predvídaných čl. 15), zatiaľ čo u ostatných práv zaručených Dohovorom pripúšťa možnosť ich suspendovania v prípade vojny alebo iného verejného ohrozenia štátnej existencie.“⁶

Dohovor okrem iného zaručuje právo na život, právo na rešpektovanie súkromného a rodinného života, právo na slobodu prejavu, právo na spravodlivé konanie, právo na slobodu myslenia, právo na svedomie a náboženské vyznanie, právo na rešpektovanie ochrany vlastníckeho práva. Dohovor taktiež zakazuje zákaz mučenia a neľudského alebo ponižujúceho zaobchádzania alebo trestania, zákaz otroctva a nútenej práce, zákaz svojvoľného a nezákonného zbavenia slobody, zákaz diskriminácie pri uplatňovaní práv a slobôd zakotvených v Dohovore.

Dohovor tvorí základný nástroj a hlavný pilier sústavy, ktorá bola vytvorená na účel ochrany ľudských práv na úrovni Rady Európy. Od okamihu dojednania sa Dohovor postupne dopĺňal, a to formou prijatia 14 protokolov, ktoré nielen rozšírili katalóg chránených práv, ale aj zdokonalili procedurálne aspekty ich ochrany. Inými slovami, protokoly posilnili hmotnoprávny fundament a aj procesné základy dohovoru.

Protokol č. 1, ktorý funguje ako dodatkový protokol k Dohovoru, bol podpísaný 20. marca 1952 v Paríži. Tento modifikujúci dokument zaviedol ako doplnenie k pôvodnému katalógu ľudských práv chránených Dohovorom aj ochranu vlastníctva (čl. 1), právo na vzdelanie (čl. 2), právo na slobodné voľby (čl. 3).

Protokol č. 4. dojednaný dňa 16. septembra 1963 v Štrasburgu rozšíril zoznam ľudsko-právnych záruk o zákaz uväznenia pre dlh (čl. 1), slobodu pohybu (čl. 2), zákaz vyhostenia štátnych príslušníkov (čl. 3) a zákaz kolektívneho vyhostenia cudzincov (čl. 4).

³ MALENOVSKÝ, J. Nad statistikami Európskeho soudu pro lidská práva. In: *Právnik*. s. 741.

⁴ ŠIŠKOVÁ, N. *Lidskoprávní mechanismy na úrovni EU a otázky související*, s. 181.

⁵ 50 questions. *European court of human rights* [online]. 2012. [cit. doplniť dátum].

⁶ ČERNÁ, D. Standard lidských práv v Evropě: srovnání Úmluvy o ochrane lidských a základních svobod a Listiny základních práv Evropské unie. In: *Prameny a nové proudy právní vedy*. 2009, No. 43, s. 27 – 28.

Obdobne i protokol č. 7 prijatý dňa 22. novembra 1984 v Štrasburgu bol koncipovaný ako dodatkový protokol v zmysle rozšírenia pôvodných ustanovení Dohovoru o nové práva procesnoprávnej a hmotnoprávnej povahy, procesné záruky týkajúce sa vyhostenia cudzincov (čl. 1), právo na odvolanie v trestných veciach (čl. 2), odškodnenie za nezákonné odsúdenie (čl. 3), právo nebyť súdený alebo trestaný dvakrát v tej istej veci (čl. 4), rovnosť medzi manželmi (čl. 5).

Zvláštne miesto podľa svojho významu a režimu plnenia zastáva protokol č. 6 dojednaný dňa 28. marca 1983 v Štrasburgu. Tento zakotvuje zákaz trestu smrti vrátane nemožnosti odstúpenia od tohto záväzku. Je významne doplnený protokolom č. 13,⁷ ktorý je taktiež venovaný zákazu trestu smrti, avšak na rozdiel od protokolu č. 6 zakazuje trest smrti i v období vojnových konfliktov, čím tvoria z tohto ustanovenia absolútne právo.

Protokol č. 12 bol dňa 4. decembra 2000 v Ríme otvorený na účel podpisu štátom-signatárom Dohovoru.⁸ Venuje sa posilneniu obecnej zásady nediskriminácie. Obsahuje iba jedno hmotnoprávne ustanovenie, ktoré z tohto princípu nediskriminácie robí samostatné právo. Keďže sa jedná o dodatkový protokol, dochádza týmto k rozšíreniu práv chránených Dohovorom. Celkovo vyššie uvedené protokoly č. 1, 4, 6, 7, 12, 13 zvýšili počet Dohovorom zaručených ustanovení ľudsko-právnej povahy z 18 na 33. V tejto súvislosti je nutné poznamenať, že počet ustanovení sa zhoduje s počtom ľudských práv a slobôd priznaných Dohovorom. Iné protokoly, ktoré boli v účinnosti do prijatia Protokolu č. 11, sa zameriavali výhradne na zdokonalenie kontrolného mechanizmu Dohovoru.⁹

Pôsobnosť Dohovoru

Územná pôsobnosť

Z hľadiska *ratione loci* určujúcimi sú čl. 1 a čl. 56 Dohovoru, z ktorých pramení, že Dohovor vymedzuje teritoriálnu pôsobnosť v nadväznosti na územie jednotlivých signatárskych štátov. V zásade sú to tie územia, na ktorých štáty vykonávajú svoju jurisdikciu (čl. 1), územnú zvrchovanosť (suverenitu), štátnu moc. Na druhej strane Dohovor predpovedá prípady, v ktorých sa teritoriálna pôsobnosť Dohovoru nemusí zhodovať s takto vymedzeným územím. Ide o situácie, kedy signatárske štáty chcú rozšíriť teritoriálnu pôsobnosť aj na jedno alebo viac území, za ktorých medzinárodné styky zodpovedajú. V súčasnosti má toto ustanovenie oveľa menší praktický význam ako v čase dojednania pôvodného Dohovoru, pretože väčšina územia sa stala nezávislými štátmi (napr. bývalé britské a francúzske kolónie).¹⁰ Podobne flexibilný je rozsah územnej pôsobnosti upravený v čl. 4 Dodatkového protokolu č. 1, čl. 5 Protokolu č. 4, čl. 5 Protokolu č. 6 a čl. 6 Protokolu č. 7. Vo všetkých týchto prípadoch samotnému aktu zmeny teritoriálnej pôsobnosti predchádza oznámenie zo strany dotyčného štátu generálnemu tajomníkovi Rady Európy.

---

⁷ Protocol No. 13 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, concerning the abolition of the death penalty in all circumstances. ETS/187, Vilnius, 3.5.2002.

⁸ Protocol No. 12 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, ETS, No. 177.

⁹ Najmä protokoly č. 3, 5 a 8 sa týkali činnosti Komisie pre ľudské práva a Protokoly č. 2,3 a 8 sa týkali Súdu pre ľudské práva, Protokol č. 9 sa týkal zlepšenia procedúr v rámci čl. 31,44,45,48 Dohovoru a Protokol č. 10 zakotvoval zmenu v spôsobe hlasovania vo Výbore ministrov.

¹⁰ Ako uvádza Jiří Kmec: „V pôvodnom texte Dohovoru bolo obdobné ustanovenie v čl. 63 EDLP a vyslúžilo si dnes už neopodstatnené označenie koloniálna klauzula.“ Podrobnejšie KMEC, J., D. KOSAŘ, J. KRATOCHVÍL a M. BOBEK. *Evropská úmluva o lidských právech*, s. 57.

Osobná pôsobnosť

Z hľadiska účelu sa oveľa zaujímavejšou javí otázka vymedzenia *ratione personae*. V tejto súvislosti je vhodné na začiatok poznamenať, že zakotvené práva sú určené len jednotlivcom, zatiaľ čo štátom z nich vyplývajú len povinnosti. V tejto súvislosti sa hovorí o nástrojoch s integrálnou obligačnou štruktúrou v tom zmysle, že tento Dohovor neupravuje vzájomné práva a povinnosti štátov, ale stanovuje isté spoločné ciele, ktoré sa štáty zaväzujú sledovať.¹¹

Pričom z kazuistiky Súdu pre ľudské práva vyplýva extenzívny výklad záväzkov štátu v tom zmysle, že porušenie práv, ktoré Dohovor chráni, môže byť dôsledkom nedovoleného zásahu štátu, nečinnosti štátu, ktoré predstavuje porušenie zaručených práv, ale i taktiež nečinnosti štátu, ktorá dovoľuje zasahovať do garantovaného práva tretím osobám.¹²

Pri uvedenom vymedzení príjemcov noriem Dohovoru je potrebné zdôrazniť skutočnosť, že Dohovor zásadne chráni práva každého jednotlivca, ktorý sa nachádza na území zmluvnej strany a podlieha jej jurisdikcii, a to bez ohľadu na postavenie jednotlivca, jeho národnosť, štátnu príslušnosť a ďalšie individuálne znaky.

Duch Dohovoru nepochybne vychádza z pozitívno-právnych základov, a preto tento dokument operuje so všetkým a je možné povedať, s univerzálnymi pojmami „každý“ alebo „nikto“ (v prípade ustanovení obsahujúcich zákazy a negatívne formulácie).

Dôležitým v intenciách *ratione personae* sa javí zistenie, či subjektom oprávnení na základe Dohovoru môže byť i právnická osoba. Táto otázka nie je tak celkom jednoznačná a vyžaduje určité zamyslenie. Na jednej strane medzinárodné právo pod pojmom jednotlivec vždy rozumie nielen fyzickú osobu, ale aj právnickú osobu, teda vnútroštátne subjekty na rozdiel od štátu ako subjektu medzinárodného práva. Na druhej strane je potrebné mať na pamäti to, že ľudské práva zo svojej samotnej podstaty sú nerozlučne späté s ľudskou bytosťou ako nositeľkou týchto práv.

Osobná pôsobnosť by preto mala byť posudzovaná v kontexte jednotlivých ustanovení tohto právneho nástroja. Napríklad je zrejmé, že subjektom oprávnení na základe čl. 12 Dohovoru (právo uzavrieť manželstvo) je vždy fyzická osoba, na rozdiel od čl. 10 Dohovoru (sloboda prejavu), z ktorého znenia je viditeľné, že toto ustanovenie môže byť realizované nielen fyzickou osobou, ale aj právnickou osobou. To isté platí i o koncepte vlastníckeho práva zakotveného v čl. 1 Protokolu 1 upravujúceho práva nielen fyzických osôb, ale aj právnických subjektov.

Časová pôsobnosť

Ratione temporis Dohovoru sa odvodzuje od ustanovenia čl. 59, ktorý je spojený s nadobudnutím platnosti Dohovoru s uložením desiatej ratifikačnej listiny u generálneho tajomníka Rady Európy. Časový horizont Dohovorom nie je vymedzený, a preto ide o zmluvný nástroj dojednaný na dobu neurčitú. Čo sa týka časového pôsobenia záväzkov štátov-signatárov vychádza z filozofie Dohovoru z všeobecnej zásady medzinárodného práva ohľadom zákazu spätnej pôsobnosti zmluvy. Najmä, ako upresňuje právna veda, „*Jurisdikcia ESLP ratione temporis pokrýva iba obdobie ratifikácie Dohovoru alebo jeho protokolov príslušným štátom (za predpokladu, že Dohovor či konkrétny Protokol už predtým vstúpil do platnosti)*.“ Odo dňa ratifikácie všetky údajné činy a opomenutia štátu museli byť v súlade

¹¹ ŠTURMA, P. *Úvod do evropského práva ochrany ľudských práv*, s. 79.

¹² SUDRE, F. *Medzinárodná a evropské právo ľudských práv*, s. 159.

s Dohovorom alebo Protokolmi a následné skutočnosti spadajú pod jurisdikciu ESLP, aj keď predstavujú iba predĺženie už neexistujúceho stavu („trvajúce situácie“).¹³

Vecná pôsobnosť

Ratione materiae zahŕňa oblasť vecnej aplikácie Dohovoru a dotýka sa meritórnych otázok pôsobenia tohto nástroja. Ide o spektrum ľudských práv a základných slobôd chránených Dohovorom a obsah týchto opatrení *in concreto* (materiálne právo). Ďalej sú to inštitucionálne ustanovenia upravujúce kontrolný mechanizmus Dohovoru (procesné právo). Rozsah týchto práv stanovuje samotný Dohovor v aktualizovanom znení, ako aj text príslušných Protokolov. Ďalšie prvky nejednoty vo vecnej pôsobnosti Dohovoru v jednotlivých štátoch vytvárajú *de facto* štyri druhy výnimiek z homogenity Dohovoru, ktoré umožňujú korigovať aplikáciu na poli *ratione materiae*. Je to bezpečnostná klauzula, núdzová klauzula (odstúpenie od určitých záväzkov v prípade ohrozenia), obmedzenie politickej činnosti cudzincov, v prípade výhrad uskutočnených vysokou zmluvnou stranou na základe čl. 57 ods. 1 Dohovoru pri podpise alebo uložení ratifikačnej listiny. Po prvé, bezpečnostná klauzula obsiahnutá v ods. 2 článku 8,9,10,11 Dohovoru, ktorá umožňuje obmedziť aplikáciu uvedených článkov Dohovoru v presne vymedzených prípadoch. Ide o situácie, ktoré sú v súlade so zákonom, v demokratickej spoločnosti sú nevyhnutné pre riadny výkon štátnej moci a dodržiavanie záruk právneho štátu. Po druhé, vecná pôsobnosť Dohovoru môže byť modifikovaná prostredníctvom ustanovenia zakotveného v čl. 15, ktoré predvída eventualitu odstúpenia od záväzku podľa Dohovoru. Uvedené ustanovenie je v doktríne bežne označované ako *derogačná*¹⁴ alebo *núdzová*¹⁵ klauzula. Početnosť použitia ustanovenia čl. 15 zo strany zmluvných strán štátu v praxi viedla k vytvoreniu rozsiahleho súboru „case-law“ Súdu pre ľudské práva na tomto poli a vypracovaniu podrobných derogačných pravidiel a kritérií.¹⁶

Katalóg ľudských práv chránených Dohovorom

Hlavná otázka vecnej pôsobnosti Dohovoru súvisí najmä so zoznamom práv poskytovaných Dohovorom. Katalóg ľudských práv chránených Dohovorom neprešiel od svojho založenia takými radikálnymi zmenami ako inštitucionálne ustanovenia Dohovoru (Hlava II. Dohovoru). Hoci sa text Dohovoru na základe protokolov neustále dopĺňal, vo väčšine prípadov išlo o zmeny v kontrolnom mechanizme a o konkretizáciu a detailné rozpracovanie pôvodných hmotnoprávných ustanovení Dohovoru.

Paleta ľudských práv garantovaných Dohovorom v rámci vecnej pôsobnosti v obecných rysoch pokrýva práva upravované prostredníctvom univerzálnych nástrojov, najmä v Medzinárodnom pakte o občianskych a politických právach (1966).

Na subregionálnej európskej úrovni sú tieto práva reflektované s určitými modifikáciami a doplnkami i v Listine základných práv EÚ. Keďže Dohovor sa nezaobera úpravou sociálnych a hospodárskych práv a prenecháva (až na malé výnimky) ich úpravu iným nástrojom, rovnako ako nereguluje kolektívne a skupinové práva, ale iba individuálne

¹³ KMEC, J., D. KOSAŘ, J. KRATOCHVÍLA M. BOBEK, *Evropská úmluva o lidských právech*, s. 52.

¹⁴ ŠTURMA, P. *Úvod do evropského práva ochrany lidských práv*, s. 85 – 86.

¹⁵ STRÁŽNICKÁ, V. a Š. ŠEBESTA. *Člověk a jeho práva*, s. 102.

¹⁶ *Rozsudok ESLP vo veci Lawless v. Írsko*, č. 322/57 zo dňa 14.11.1960. *Rozsudok ESLP vo veci Írsko v. Spojené kráľovstvo* č. 5310/73 zo dňa 18.1.1978. Podrobnejšie ČAPEK, J. *Evropský soud a Evropská komise pro lidská práva*, s. 83 – 84.

práva, pri ktorých delení je nutné vychádzať z iných hľadísk. V zahraničnej a českej doktríne je možné stretnúť sa s rôznymi prístupmi k riešeniu tejto otázky.¹⁷

S ohľadom na hierarchiu ľudských práv vyplývajúcich nepriamo z derogačného ustanovenia čl. 15 môžeme rámcovo rozdeliť všetky oprávnenia jednotlivca na dva veľké celky, a to na práva nedotknuteľné (obsahujúce absolútny zákaz ich derogácie) a na práva ostatné, ktoré podliehajú bežnému právnemu režimu ľudských práv. To znamená, že posledné menované na rozdiel od prvej skupiny sú v podstate spôsobilé na to, aby boli dočasne pozastavené alebo obmedzené. Uvedené vlastnosti tzv. derogovateľných práv sa pochopiteľne uplatnia iba v minimálnej miere, čo je i v súlade s praxou ESĽP, ktorý stanovil zásadu reštriktívneho výkladu týchto „obyčajných práv“, čo znamená, že sa obmedzenie nikdy nesmie dotknúť „samotnej podstaty práva.“ Kategorizáciu možno ďalej uskutočniť z vecných hľadísk, hoci v niektorých prípadoch vymedzenia a delimitácie práv býva náročné vzhľadom k tesnej vzájomnej previazanosti práv súvisiacich s rôznymi oblasťami úpravy. Konkrétne sa jedná o štyri základné kategórie práv

Nedotknuteľné práva smerujúce k ochrane ľudského života a dôstojnosti

- zákaz trestu smrti (v znení Protokolu č. 6),
- zákaz mučenia, neľudského alebo ponižujúceho zaobchádzania alebo trestania (čl. 3 Dohovoru),
- zákaz otroctva, nevoľníctva a nútených prác (čl. 4 Dohovoru),
- právo na život (čl. 2 Dohovoru).

Záruky procesného charakteru a procedurálnej povahy charakteristické pre právny štát

- právo na slobodu a osobnú bezpečnosť (čl. 5 Dohovoru),
- právo na spravodlivý proces (čl. 6 Dohovoru),
- zákaz trestu bez zákona (čl. 7 Dohovoru),
- právo na účinné prostriedky nápravy (čl. 13 Dohovoru),
- zákaz uväznenia pre dlh (čl. 1 Protokolu č. 4),
- právo na odvolanie v trestných veciach (čl. 2 Protokolu č. 7),
- odškodnenie za nezákonné odsúdenie (čl. 3 Protokolu č. 7),
- právo nebyť súdený alebo trestaný dvakrát v tej istej veci /*ne bis in idem*/ (čl. 4 Protokolu č. 7).

Práva zabezpečujúce nedotknuteľnosť súkromného života jednotlivca a jeho duchovnej, profesijnej a sociálnej sebarealizácie

- právo na rešpektovanie rodinného a súkromného života, obydlia (čl. 8 Dohovoru),
- právo muža a ženy uzatvoriť manželstvo a založiť si rodinu (čl. 12 Dohovoru),
- rovnosť manželov medzi sebou a vo vzťahu k svojim deťom (čl. 5 Protokolu č. 7),
- sloboda pohybu a sloboda zvoliť si miesto pobytu vrátane slobody opustiť ktorúkoľvek krajinu (čl. 2 Protokolu č. 4),
- zákaz vyhostenia štátneho príslušníka z územia štátu, ktorého je štátnym príslušníkom (čl. 3 Protokolu č. 4),
- zákaz kolektívneho vyhostenia cudzincov (čl. 4 Protokolu č. 4),

---

¹⁷ ČEPELKA, Č. Evropský standard ochrany lidských práv. In: *Acta Universitatis Carolinae Iuridica*. 1991, s. 96-105.

- zákaz vyhostenia cudzinca usídleného na území štátu s výnimkou vyhostenia na základe rozhodnutia príslušného orgánu (ods. 1 čl. 1 Protokolu č. 7),
- ochrana vlastníckeho práva fyzických a právnických osôb (čl. 1 Dodatkového protokolu č. 1),
- právo na vzdelanie (čl. 2 Dodatkového protokolu č. 1).

Politické práva a slobody zaisťujúce pluralizmus, demokraciu a toleranciu v živote spoločnosti

- právo na slobodné voľby (čl. 3 Dodatkového protokolu č. 1),
- sloboda prejavu (čl. 10 Dohovoru),
- sloboda zhromažďovania a združovania (čl. 11 Dohovoru),
- sloboda myslenia, svedomia, a náboženského vierovyznania (čl. 9 Dohovoru).

Posledné uvedené ustanovenie v rámci realizácie uvedených práv má individuálny rozmer (mať názory a presvedčenie), ale aj rozmer spoločenský a politický (prejavovať sa).¹⁸

Záver

Zvláštne miesto v uvedenej kategorizácii má generálna antidiskriminačná klauzula obsiahnutá v čl. 14 Dohovoru, ktorá pred prijatím Protokolu č. 12 na rozdiel od analogického ustanovenia uvedeného v čl. 26 Paktu o občianskych a politických právach neslúžila na použitie samostatne, ale v kombinácii s iným článkom.¹⁹ Uvedený prístup v aplikácii je daný špecifickou formuláciou tohto ustanovenia, ktorá spája samotný zákaz diskriminácie s použitím práv a slobôd konkrétne priznaných týmto Dohovorom, keď v prípade Paktu ide o všeobecne formulovanú rovnosť pred zákonom.

Pri výklade o vecnej pôsobnosti Dohovoru vo všeobecnosti je nutné zdôrazniť, že tak ako sa správne poukazuje v odbornej literatúre, Dohovor predstavuje „živý nástroj“, ktorého výklad a obsah určuje svojou judikatúrou Európsky súd.²⁰ Inými slovami, dotváranie náplne tohto nástroja sa uskutočňuje nielen prostredníctvom protokolov, ale aj autoritatívnym výkladom Európskeho súdu pre ľudské práva, ktorý vytyčuje rozsah a hranice jednotlivých práv artikulovaných v Dohovore.

Literatúra

- CIBULKA, Ľubor. a kolektív. *Štátoveda*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017. ISBN 978-80-8168-733-4.
- ČAPEK, Jan. *Evropský soud a Evropská komise pro lidská práva*. Praha: Linde, 1995. ISBN 978-80-8564-764-8.
- ČEPELKA, Čestmír. Evropský standard ochrany lidských práv. In: *Acta Universitatis Carolinae Iuridica*. Praha: Univerzita Karlova. 1991, č. 4-5.
- ČERNÁ, Dagmar. Standard lidských práv v Evrope: srovnání Úmluvy o ochrane lidských a základních svobod a Listiny základních práv Evropské unie. In: *Prameny a nové proudy právní vedy*. No. 43. Praha: Univerzita Karlova v Praze. Právnická fakulta. 2009. ISBN 978-80-8714-621-7.

¹⁸ SUDRE, F. *Medzinárodná a evropské právo lidských práv*, s. 193.

¹⁹ ŠTURMA, P. Medzinárodné záväzky v rámci kontrolných mechanizmu v oblasti lidských práv. In: *Implementace lidských práv a medzinárodní kontrolní mechanismy*, s. 31.

²⁰ MALENOVSKÝ, J. Nad statistikami Európskeho soudu pro lidská práva. In: *Právník*. 2001, s. 56.

- KMEC, Jiří, KOSAŘ, David, KRATOCHVÍL, Jan, BOBEK, Michal. *Evropská úmluva o lidských právech*. Praha: C. H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-365-3.
- MALENOVSKÝ, Jiří. Nad statistikami Európskeho soudu pro lidská práva. In: *Právník*, č. 8., 2008.
- ODEHNALOVÁ, Jana a kol. *Ochrana lidských práv v ústavním a evropském kontextu*. Praha: Metropolitan University Prague Press, 2016. ISBN 978-80-87956-45-8.
- STRÁŽNICKÁ, Viera a Štefan ŠEBESTA. *Člověk a jeho práva*. Bratislava: JUGA, 1994. ISBN 978-80-8550-630-0.
- SUDRE, Frédéric. *Medzinárodní a evropské právo lidských práv*. Brno: MZ Brno, 1997. ISBN 978-80-2101-485-7.
- ŠIŠKOVÁ, Naděžda. *Dimenze ochrany lidských práv v Evropské unii*. Praha: Linde Praha, a.s. Právnícké a ekonomické nakladatelství a knihkupectví Bohumily Hořínkové a Jana Tuláčka, 2008. ISBN 978-80-7201-710-2.
- ŠIŠKOVÁ, Naděžda. *Lidskoprávní mechanismy na úrovni EU a otázky související*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021. ISBN 978-80-7598-623-8.
- ŠTURMA, Pavel. *Úvod do evropského práva ochrany lidských práv*. Praha: Univerzita Karlova, 1994.
- ŠTURMA, Pavel. *Medzinárodní a evropské kontrolní mechanismy v oblasti lidských práv. 3. doplněné vydání*. Praha: C. H. Beck, 2010. ISBN 978-80-7400-318-9.

Keywords: human rights, European Convention for the Protection on Human Rights and Fundamental Freedoms, fundamental rights and freedoms, protocols

Summary

The thesis' objective is protection of human rights according to the European Convention for the Protection on Human Rights and Fundamental Freedoms. In this contribution, the author focuses on the genesis and scope of the European Convention for the Protection on Human Rights as well as the catalogue of human rights protected by the European Convention.

Mgr. Laura Adameová
Akadémia Policajného zboru v Bratislave
Katedra európskeho integrovaného
riadenia hraníc
e-mail: laura.adameova@akademiapz.sk

Recenzent: JUDr. Nadežda Vaculíková, PhD.